

روایت دهم : مرسله ای است نبوی، مذکور در برخی متون تفسیری با این تعبیر :

«اذا اتاكم عنی حدیث فاعرضوه علی كتاب الله و حجت عقولكم، فان وافقهما فاقبلوه و الا فاضربوا به عرض الجد»¹.

روایت اگر روایت دومی نباشد با این عبارت هم نقل شده است :

«اذا جائكم عنی حدیث فاعرضوه علی كتاب الله، فما وافقه فاقبلوه و ما خالفه فاضربوا به عرض الحائط»².

تذکاری بس لازم

ما در ادامه به بررسی و تحلیل محتوایی روایات عرضه و طرح (یا قبول) می‌پردازیم، لکن در این مجال، یادکرد از نکته‌ای ضروری است. و آن عدم ابتلا به افراط در سخت‌گیری بر روایات است. این سخت‌گیری ممکن است به مرز قرآن‌بسندگی - که بالطبع اجنبی از مفاد روایات مورد اشاره و نامرضی نزد امامان اهل بیت - علیهم السلام - است - برسد. از این رو در روایاتی به احتیاط در این باره دعوت شده‌ایم.

در این باره قبلاً روایتی از مستطرفات کتاب السرائر گذشت (ما علمتم انه قولنا فالزموه و ما لم تعلموا فردّوه الینا). و اینک ملاحظه نمایید این دو روایت را :

« 1. محمد بن علی بن الحسین فی الخصال باسناده عن امیر المؤمنین - علیه السلام - فی حدیث الاربعمأة قال : اذا سمعتم من حدیثنا ما لاتعرفون فردّوه الینا، وقفوا عنده، و سلّموا حتی یتبین لکم و لا تكونوا مذابیح عجلی.

2. محمد بن الحسن الصفّار فی بصائر الدرجات، عن محمد بن الحسین بن ابی الخطاب، عن محمد بن سنان، عن عمار بن مروان، عن المنخل، عن جابر قال : قال ابوجعفر - علیه السلام - : قال رسول الله - صلی الله علیه و آله و سلم - : ان حدیث آل محمد صعب مستصعب لایؤمن به الا ملک مقرب او نبی مرسل او عبد امتحن الله قلبه للایمان، فما ورد علیکم من حدیث آل محمد صلی الله علیه و آله له قلوبکم و عرفتموه، فاقبلوه.

و ما اشمأزت قلوبکم و انکرتموه فردّوه الی الله و الی الرسول و الی العالم من آل محمد، و انما الهالک ان یحدّث بشیء منه لا یحتمله فیقول : و الله ما کان هذا - ثلاثاً - و لا والله ما هذا بشیء و الانکار هو الکفر»³.

1. تفسیر ابوالفتح رازی، ج 5، ص 368.

2. مجمع البیان، ج 1، ص 13؛ تفسیر الصافی، ج 1، مقدمه چهارم.

3. الفصول المهمة فی اصول الاثمة (تکملة السائل)، ج 1، ص 615 و 616...

واضح است که در این باره نصوص دیگری نیز وجود دارد. افزون بر این همه، وجود اسنادی دال بر مرجعیت علمی امامان اهل بیت - علیهم السلام - (افزون بر مرجعیت در شئون متعدد دیگر) حتی در تفسیر قرآن و سنت رسول الله - صلی الله علیه و آله - نباید شخص را به افراط در این باره بکشاند! حاصل روایات عرضه و طرح در کنار اخبار توقف و عدم عجله در انکار روایات اهل بیت - علیهم السلام - و سپردن تفسیر نهایی قرآن به اهل بیت - علیهم السلام - در همه زمانها (حتی زمان غیبت و فاصله که روایات مأثور راه ارتباط با اهل بیت - علیهم السلام - است)⁴، باید ما را به موضعی معتدل در این باره بکشاند، موضعی که هر چند عنوان آن معلوم است (اعتدال/قرآن در کنار سنت معصوم و بالعکس) لکن توضیح آن، چندان آسان نیست؛ چنان که تطبیق آن بر خارج سخت‌تر و بدون اختلاف نیست.

گزارش از رفتار اصولی‌ها در پیوند با اخبار عرضه و طرح (در وقت تعارض یا فارغ از تعارض)

رفتار باحثان اصولی از این اخبار به دو قسم کلی تقسیم می‌شود، برخی از ایشان روایات گذشته را مورد بررسی کرده و در اطراف هر کدام مطالبی را بیان کرده‌اند و البته جمع زیادتری از ایشان، در این باره یک جا نظر داده‌اند. از گروه دوم می‌توان به کلمات ذیل اشاره کرد.

و الاخبار الدالة على ان الاخبار المخالفة للقرآن يجب طرحها او ضربها على الجدار او انها زخرف او انها مما لم يقل بها الامام - عليه السلام - و ان كانت كثيرة جدا و صريحة الدلالة على طرح المخالف الا انه لا محيص عن ان يكون المراد من المخالفة في هذه الاخبار غير مخالفة العموم ان لم نقل بانها ليست من المخالفة عرفاً كيف و صدور الاخبار المخالفة للكتاب بهذه المخالفة منهم عليهم السلام كثيرة جداً مع قوة احتمال ان يكون المراد انهم لا يقولون بغير ما هو قول الله تبارك و تعالی واقعاً و ان كان هو على خلافه ظاهراً شرحاً لمرامه تعالی و بياناً لمراوده من كلامه فافهم»⁵.

متن فوق از محقق خراسانی در پاسخ به دلیل برخی از مخالفان جواز و صحت تخصیص قرآن به خبر واحد است.

این متن به وضوح موضع ایشان را نسبت به روایات مورد بحث روشن می‌سازد، لکن آن چه مفاد این گفته است ساحت سلبی مسأله را روشن می‌سازد، لکن دلالتی روشن و مُقنع بر ایجاب ندارد.

4. جهت اطلاع از اسناد این بخش از مدعی به مقدمات متون تفسیری و غیر آن مراجعه شود.

5. کفایة الاصول، ج 1، ص 367 و 368.